

Науменко Ю. О.,
прокурор відділу Дніпропетровської обласної прокуратури

ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ КРИМІНОЛОГО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

DETERMINATION OF OFFICIAL CRIMES IN THE FIELD OF OFFICIAL ACTIVITY: COMPARATIVE CRIMINOLOGICAL AND LEGAL ANALYSIS

У статті розглянуто службову злочинність як об'єкт кримінологічної характеристики та проаналізовано її кримінологічно значущі ознаки, наведено порівняльний статистичний аналіз щодо причин і умов існування службової злочинності та ефективності боротьби з нею. Автором охарактеризовано проблемні питання реформування правоохоронної і судової системи. Надано практичні пропозиції, спрямовані на вдосконалення системи запобігання службовій злочинності. Наведено конкретні практичні приклади проблемних питань.

Проаналізовано проблемні питання запобігання службовій злочинності. З огляду на це відзначено актуальність питань порівняльного кримінологічного дослідження запобігання службовій злочинності у сфері корупції.

Проаналізовано показники опитувань проведених Transparency International, (індекс сприйняття корупції (ІСК); опитування проведеного з 18 вересня по 3 жовтня 2017 року Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс»; газетою «Економічна правда».

Узагальнено дані, отримані під час аналізу статистичних показників Державної служби статистики України; Генеральної прокуратури; офіційні дані Верховного Суду, Міністерства внутрішніх справ України; Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Державного бюро розслідувань.

Охарактеризовано зміст кримінологічної характеристики службової злочинності з урахуванням показників її сучасного стану, рівня, структури, динаміки; розкрито елементи кримінологічної та деліктологічної характеристики осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, у сучасних умовах; наголошено на необхідності регулярного моніторингу такої злочинності для своєчасного запровадження відповідних превентивних заходів.

З'ясовано думки респондентів щодо необхідності (потреби, вимушеності) давати службовцям неправомірну вигоду в ході аналізу даних: глобальної антикорупційної неурядової організації Transparency International щодо індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) в Україні у 2015–2020 рр.; соціологічних опитувань, проведених неурядовими, незалежними організаціями щодо громадської думки з питань ефективності роботи правоохоронних органів, щодо корумпованості правоохоронців та службовців, сприйняття населенням України корупції. За результатами аналізу зроблено відповідні висновки щодо рівня поширення корупції та інших службових злочинів і їх тенденцій.

Ключові слова: запобігання правопорушенням, статистичні дані, проблемні питання, кримінологічна характеристика.

The article considers official crime as an object of criminological characteristics and analyzes its criminologically significant features, provides a comparative statistical analysis of the causes and conditions of official crime and the effectiveness of combating it. The author describes the problematic issues of reforming the law enforcement and judicial system. Practical proposals aimed at improving the system of crime prevention are provided. Specific practical examples of problematic issues are given.

Problematic issues of prevention of official crime are analyzed. In view of this, the urgency of the issues of comparative criminological research on the prevention of official crime in the field of corruption was noted.

The indicators of the surveys conducted by Transparency International (Corruption Perceptions Index) (IPC), the survey conducted from September 18 to October 3, 2017 by the Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation and the Ukrainian Sociological Service, and the Ekonomichna Pravda newspaper were analyzed.

The data obtained during the analysis of statistical indicators of the State Statistics Service of Ukraine are generalized; Prosecutor General's Office; official data of the Supreme Court, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, State Bureau of Investigation.

The content of criminological characteristics of official crime is characterized taking into account the indicators of its current state, level, structure, dynamics; revealed elements of criminological and tort characterization of persons who commit criminal offenses in the field of official activity, in modern conditions; stressed the need for regular monitoring of such crime for the timely implementation of appropriate preventive measures.

Respondents' opinions on the need (need, compulsion) to give employees illegal benefits during the data analysis: the global anti-corruption non-governmental organization Transparency International on the Corruption Perceptions Index (CPI) in Ukraine in 2015–2020; opinion polls conducted by non-governmental, independent organizations on public opinion on the effectiveness of law enforcement agencies, on the corruption of law enforcement and employees, the perception of the population of Ukraine of corruption. Based on the results of the analysis, appropriate conclusions were made regarding the level of corruption and other official crimes and their trends.

Key words: crime prevention, statistical data, problematic issues, criminological characteristics.

Постановка проблеми. Кримінологічне дослідження службової злочинності полягає у виявленні закономірностей формування і розвитку такого соціально-правового явища, як службова злочинність, визначенні характеру впливу зовнішніх криміногенних факторів на протиправну поведінку, встанов-

лення характеристики особи, яка вчиняє службові злочини, розробку методів та заходів запобігання службовій злочинності. Детермінація службової злочинності є основною кримінологічною метою, що покликана знизити рівень службової злочинності, виявити її причини і умови, створити міцне під-

грунтя для нормального розвитку суспільства. Запобігання службовій злочинності є складним і системним процесом в якому повинно приймати участь усе суспільство. Суб'єктам запобігання службовим злочинам необхідно постійно вдосконалювати форми і методи детермінації злочинної діяльності. Відтак вкрай необхідним вбачається аналіз проблемних питань запобігання службовій злочинності. З огляду на це й маємо відзначити актуальність питань порівняльного кримінологічного дослідження запобігання службовій злочинності у сфері корупції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналізуючи наукову літературу з приводу запобігання злочинності, стає зрозумілим, що власне цьому питанню було приділено доволі багато уваги серед вітчизняних та закордонних вчених: Н. С. Юзікова, Т. В. Корнякова, Ю. В. Баулін, К. В. Агаміров, Р. С. Мацкевич, Р. С. Белкін, Л. В. Бертовский., В. Н. Григорьев, Г. А. М.О. Дунас та ін., які ретельно розглянули поняття, методи та засоби виявлення злочинів та суб'єктів службової злочинності. Однак, незважаючи на принципово важливі положення, сформульовані у працях учених, питання виявлення злочинів і протидії злочинам у сфері службової діяльності, загалом не розглядалось.

Мета роботи – кримінологічне дослідження проблемних питань виявлення та детермінації злочинів у сфері службової діяльності, пов'язаних з корупцією.

Виклад основного матеріалу. Службова злочинність являє собою сукупність умисних та необережних злочинів, що вчиняються службовими особами шляхом використання наданих їм влади або службового становища. Як показує міжнародний досвід, жодна із соціально-економічних систем не мала і не має повного імунітету від службової злочинності – змінюються лише її обсяги та прояви. Відтак службові злочини неможливо повністю ліквідувати в якійсь конкретній державі чи на якомусь етапі історичного розвитку. Максимум, чого можна досягти, – це: зменшити їх рівень та локалізувати сфери розповсюдження; пом'якшити небезпеку корупційних проявів та їх вплив на різні соціальні процеси. У Західних країнах це йменують контролем над корупцією [1, с. 238]. Криміногенна ситуація, яка склалась в останнє десятиліття в Україні, характеризується, зокрема, небувалим поширенням корупційних проявів у службовій сфері. Так, за даними глобальної антикорупційної неурядової організації Transparency International, індекс сприйняття корупції (ІСК) в Україні у 2020 р. дещо покращився: За останній рік показники України в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) виросли на 3 бали. Із 33 балами зі 100 можливих ми отримали 117 місце зі 180 країн у списку CPI. Поруч із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд), Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія – всі ці країни так само у CPI-2020 набрали по 33 бали. З-поміж сусідів найближча до України Молдова – 34 бали та 115 місце (+2 бали). Так само покращили свої показники у порівнянні з минулим роком європейські автократії Білорусь (47 балів, 63 місце) та Росія

(30 балів, 129 місце). Остання залишається єдиною країною, яку з-поміж сусідок, випереджає Україна. Не змінили за рік свої показники Угорщина та Румунія – обидві країни набрали по 44 бали та посідають 69 місце. Водночас торішні лідерки CPI серед сусідів втратили свої бали: Словаччина – 1 бал, Польща – 2 бали.

Перша десятка CPI за рік не змінилася, абсолютними лідерами списку залишаються Нова Зеландія та Данія – вони додали по одному балу та тепер мають по 88 зі 100. Єдиною країною-лідеркою, яка втратила в Індексі, стала Фінляндія – мінус 1. Однак із 85 балами вона, як і торік, посідає 3 сходинку – разом із Сінгапуром, Швецією та Швейцарією. Нажаль показники України мізерно покращене не за рахунок дієвої детермінації службової злочинності, а в основному за рахунок впровадження і початку роботи Антикорупційного суду [2].

Про надвисокий рівень службової злочинності свідчить її організована структура, адже тяжкі і особливо тяжкі службові злочини вчиняються як мінімум у співучасті, а здебільшого у складі організованих груп, злочинних організацій, в тому числі і в складі транснаціональної злочинності (особливо щодо території країн колишнього радянського блоку). Нажаль керівництво такими схемами здійснюють державні та регіональні чиновники найвищих категорій та рангів.

Так, за даними загальнонаціонального опитування проведеного з 18 вересня по 3 жовтня 2017 року Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та фірмою «Юкрейніан соціолоджи сервіс» майже половина населення – 44% – оцінює корупцію як найбільш серйозну проблему в Україні, ще 36% вважають її досить серйозною. Лише 2% населення певні, що проблема корупції надумана, а 12% не вважають її серйозною.

Поширеність корупції в нашій країні оцінюється населенням як надзвичайно висока: 90% вважає корупцію поширеною високою мірою, 50% опитаних вказали, що корупція дуже поширена, а ще близько 38% – що це явище достатньо поширене.

На думку населення, найбільш корумпованими установами є суд (52% опитаних вказали, що тут корупція дуже поширена), Верховна Рада (51% відповідних оцінок), Прокуратура (45%), Уряд (43%), митниця (39%), медичні установи (39%). Водночас скоріше як корумповані оцінюється переважна більшість організацій та установ, перевага позитивних оцінок над негативними має місце лише у Церкві (+32%), громадських організацій (+11%) та ЗМІ (+1%). Найгіршим же цей баланс є у Верховній Раді (-75%), судів (-73%), медичних установ (-71%), тоді як найменш корумпованими вважають Церкву, громадські організації та ЗМІ.

Ставлення до неправомірної вигоди у населення неоднозначне. Зокрема, лише 49% населення оцінили неправомірну вигоду як неприпустиме явище, тоді як 44% знаходять для них часткове або цілковите виправдання: як «негативне явище, але в деяких випадках може бути виправдане» (35%) або навіть

як «нормальний спосіб швидкого і ефективного вирішення проблем» (9%). У регіональному вимірі жорсткіше оцінюють неправомірну вигоду мешканці Центру та Донбасу (тут вважають це неприпустимим явищем 58% та 57%), тоді як найбільш поблажливі оцінки дали мешканці Півдня (серед яких 59% тим чи іншим чином його виправдовують це явище). Майже половина громадян схильні виправдовувати неправомірну вигоду.

В оцінці динаміки корупції в нашій країні порівняно з 2014 роком дещо переважають негативні тенденції. А саме, на думку 44% опитаних, корупція значно або трохи зросла, тоді як її спад відзначили лише близько 4% (близько 39% вважають, що вона залишилася на тому самому рівні). Про зростання масштабів корупції частіше згадували жителі Донбасу та Сходу (близько 54% та 48% опитаних у відповідних регіонах), тоді як відносно рідше – мешканці Заходу (близько 39% опитаних).

Серед тих осіб, які протягом останнього року особисто стикалися із ситуаціями давання неправомірної вигоди, більшість (51%) робили це у медичних установах. Також відносно найчастіше такі ситуації мали місце у вищих навчальних закладах (24%), у місцевих органах влади (близько 15%), школах (11%), взаєминах із патрульною поліцією (близько 11%). Відповідно, найбільш поширеними ситуаціями надання неправомірної вигоди були додаткова оплата у лікувальних закладах (38% тих, хто давав неправомірну вигоду протягом останнього року), вступ до вищого навчального закладу (18%), вступ до школи, оформлення до дитячого садка (17%).

Більшість (53%) із тих, хто давав неправомірну вигоду, зробили це на основі інформації, отриманої безпосередньо від працівників установи, до якої звертались: 27% отримали натяк про такі дії, а у 26% неправомірну вигоду відкрито вимагали. Ще 20% дали неправомірну вигоду тому, що були самі переконані в її необхідності. При цьому мають місце чималі регіональні відмінності: з прямою вимогою значно частіше стикалися мешканці Сходу України, найрідше ж з такою ситуацією стикалися мешканці Півдня (9%). Натомість орієнтувалися на власне знання частіше мешканці Заходу (30%) та Півдня (28%).

Третина з тих, хто протягом останнього року давав неправомірну вигоду, робили це тому, що, на їхню думку, без таких дій їхнє питання не вирішилося б, натомість близько 40% робили це з метою пришвидшити вирішення своїх проблем (тобто без неправомірної вигоди проблема все одно б вирішилася, але не так швидко, як хотілося б).

Щодо перспектив подолання корупції в нашій країні думки громадян розділилися: 30% вважають, що це реально, 39% – що ні, і ще 31% не змогли дати певної відповіді. Найбільш песимістично щодо перспектив подолання корупції налаштовані мешканці Сходу (серед них майже половина не бачить таких перспектив) та Донбасу (серед яких близько 45% не змогли дати однозначної відповіді); але в усіх регіонах частка песимістів та тих, хто сумнівається, суттєво переважає частку оптимістів).

Найбільш ефективними заходами боротьби з корупцією, на думку респондентів, є посилення кримінального покарання за корупцію (середній бал 3,5 за 5-бальною шкалою), робота спеціалізованих антикорупційних органів (середній бал 3,2), введення юридичної експертизи всіх нормативних актів (середній бал 3,1). Натомість найменш ефективними респонденти вважають здійснення атестації державних службовців (середній бал 2,4), підвищення заробітної платні державним службовцям (середній бал 2,6), люстрацію державних органів (середній бал 2,9). Водночас із наведених середніх показників видно, що оцінка ефективності всіх заходів перебуває приблизно на середньому рівні; тобто жоден із заходів не вважається ані достатньо ефективним, ані дуже неефективним.

Серед суб'єктів, здатних боротися з корупцією, найчастіше називали самих громадян (так вважають 39% опитаних), президента (37%), спеціалізовані антикорупційні органи (34%), ЗМІ (33%) та прокуратуру (33%). Натомість найменші надії населення покладає на політичні партії (10%), органи місцевої влади (11%) та на податкові органи (11%). При цьому необхідно зазначити, що варіант самостійної боротьби з корупцією громадян посідає перше місце серед мешканців центрального регіону, тоді як мешканці Заходу, Півдня та Донбасу насамперед покладаються на президента.

Медичні установи є лідером побутових корупційних практик: серед осіб, які протягом останніх 3-х років щось сплачували медичним працівникам із таких установ, постійно це робили близько 16%, тоді як переважна більшість робила це час від часу (42%) або зрідка (40%). Дещо частіше до таких дій вдавалися мешканці західного регіону (серед яких близько 25% робили це постійно) та Донбасу (тут робили це постійно близько 21%), натомість найменш часто такі ситуації виникали у мешканців Півдня (серед них 62% вказали, що робили це зрідка) [3].

Усього опитано 2000 респондентів за вибіркою, яка репрезентує доросле населення України (за винятком окупованих територій Криму та окремих територій у Донецькій та Луганській областях). Похибка вибірки не перевищує 2,3%.

Крім того, за даними опитування, проведеного у 2018 році газетою «Економічна правда», на питання: «Чи доводилося Вам давати хабар? (якщо були відповідні умови)» від респондентів були отримані такі відповіді: під час влаштування на роботу – 60% бізнесменів; 40% – службовців; під час влаштування дитини до школи – 50% бізнесменів; 50% – службовців; під час вступу до інституту – відповідно, 70 і 60%; перебуваючи в лікарні – 82 і 35%; у військкоматі з приводу призову в армію – 75 і 60%; у разі притягнення до кримінальної відповідальності – 80 і 70%; під час отримання квартири, житла – 60 і 40%; під час реєстрації або продовження реєстрації фірми – 88 і 46%; під час розмитнення вантажів – 97 і 42%; під час отримання водійських прав, реєстрації автомобіля, проходженні техогляду – 81 і 66% [4].

Показовим у вказаних вище статистичних аналізах є те, що самі суб'єкти запобігання службовій

злочинності – правоохоронні органи, суд, самі громадяни, які мають виступати викривачами суб'єктів службових злочинів є у відсотковому відношенні найбільш корумпованими і мають найнижчий рейтинг довіри суспільства.

На думку автора це пов'язано із декількома факторами, зокрема:

- відсутністю насправді дієвих реформ судової і правоохоронної системи. Адже усі реформи 2014-2021 років зводяться до перерозподілу сфер впливу на державні органи за гроші іноземних партнерів України. Останні реформи прокуратури, Державного бюро розслідувань, НАБУ, САП демонструють лише статистику звільнень працівників вказаних органів, які майже на 90% незаконні, що підтверджується судовою практикою поновлення трудових прав звільнених осіб. Замість звільнених осіб, які мали великий практичний досвід роботи та значний трудовий стаж на роботу в органи прокуратури, НАБУ, САП, ДБР приймаються недосвідчені працівники, які ще не готові боротися з викликами та брати на себе відповідальність. Крім того, за 2014-2021 роки в правоохоронних органах знищено систему підготовки молодих спеціалістів, ліквідовано Академію прокуратури України, скорочено фінансування юридичних ВУЗів. Реформи Національної поліції, СБУ та фіскальних органів взагалі не відбувались. Ілюстративним прикладом є в же дві реорганізації органів ДФС, де паралельно існують штати структур, які ліквіднуються та штат створений для нових керівників ДФС. Ситуація з реформуванням правоохоронної та судової системи знаходиться на рівні абсурду;

- низьким рівнем матеріального забезпечення правоохоронних органів;

- низьким рівнем законодавства щодо протидії злочинності – зокрема Кримінального процесуального кодексу та Кримінального кодексу України, норми яких щодо службової злочинності та загальні процесуальні норми є неконкретними, спірними та недостатньо врегульованими судовою практикою;

- низьким кадровим потенціалом правоохоронних органів. Внаслідок так званого реформування і з таким низьким рівнем заробітної платні, складними та непрозорими адміністративними процедурами проходження конкурсу на заміщення вакантних посад залишаються неуккомплектованими штатними одиницями на 30% органи прокуратури України, підрозділи Національної поліції, ДФС, суди та інші правоохоронні органи;

- надто м'якими покараннями за вчинення службових злочинів;

- неврегульованістю поняття шкода для суб'єктів службових злочинів із числа працівників правоохоронних, контролюючих органів, суду. Більшість злочинів вказаними особами вчиняється в обмін на неправомірну вигоду, а предметом злочину є переважно вимога укриття інших злочинів (ухилення від сплати податків, митних платежів, уникнення кримінальної відповідальності, тощо). Обов'язковою умовою умисних злочинів у сфері службової діяльності, окрім тих де, додатковими об'єктами кримі-

нально-правової охорони життя і здоров'я особи є матеріальна шкода на суму не менше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. На думку автора необхідно повернути до кримінального закону норму відповідальності за завдання шкоди авторитету і престижу органів державної влади, шляхом укриття порушень законодавства;

- відсутністю дієвого контролю за підтриманням публічного обвинувачення.

Ілюстративними є статистичні дані Міністерства внутрішніх справ та Генеральної прокуратури 2017-2018 років у порівнянні з попередніми роками, щодо стану боротьби зі службовою злочинністю:

Так, упродовж 2018 року правоохоронними органами (без НАБУ), начебто, було викрито 3 679 корупційних кримінальних правопорушень (проти 2 831 – у 2017, 2 175 – у 2016 і та 2 493 – у 2015), що кількісно більше ніж у попередні роки після Революції Гідності. Але, у всіх слідчих підрозділах (крім НАБУ) упродовж 2018 року перебувало 3 531 кримінальне провадження з ознаками корупції. За результатами розслідування ними скеровано до суду 2 226 обвинувальних актів про корупційні діяння, що становить 63% від кількості всіх зареєстрованих (що менше, аніж у 2017 році – 72,5%), стосовно 2 608 обвинувачених, з яких лише 386 (або 14,8%) знаходилося під вартою. В той же час детективами НАБУ в 2018 році розслідувалося 2 211 кримінальних проваджень, з яких 509 перебувало в залишку станом на 1 січня 2018 року, у 1 237 проваджень досудове слідство розпочато в 2018 році, відновлено розслідування у 51 раніше зупиненому провадженні та в 97 раніше закритих провадженнях, а 317 кримінальних проваджень надійшло від інших органів. За результатами досудового розслідування до суду скеровано лише 64 обвинувальні акти, що становить всього 15,1% від загальної кількості закінчених детективами НАБУ проваджень про корупційні злочини. Із них лише 53 обвинувальні акти – про корупційні правопорушення, 3 – про правопорушення, вчинені в бюджетній системі, 2 – про правопорушення, вчинені в організованих формах, та 1 – про правопорушення, вчинене у сфері земельних праввідносин. Тобто, звертає на себе увагу той факт, що НАБУ в основному виявляє й розслідує прості форми корупції, точніше одиночні факти, а боротьба із корупцією саме в організованих формах, в яких вона й існує в переважній більшості, фактично не ведеться.

За категоріями до суду скеровано: лише 2 обвинувальні акти щодо трьох народних депутатів України, 2 – щодо чотирьох депутатів обласних рад, міських рад Києва і Севастополя, всього 2- щодо двох державних службовців категорії «А», 1 – щодо однієї особи місцевого самоврядування 1–2 категорії, 21 – щодо 22 професійних суддів (ймовірніше – районних судів), 3 – щодо трьох службових осіб органів прокуратури, 1 – стосовно одного військовослужбовця вищого офіцерського складу Збройних Сил України, 11 – щодо 21 керівника суб'єктів великого підприємства, 9 – щодо 26 працівників юридичних осіб публічного права та 12 – щодо 41 іншої особи.

Як вбачається з наведених вище статистичних даних, основні свої зусилля НАБУ зосереджує на боротьбі з корупційними діяннями не найвищих посадових осіб держави, а проти «інших осіб», які не мають жодного відношення до суб'єктів, безпосередньо підслідних антикорупційному бюро, працівників юридичних осіб публічного права, керівників суб'єктів великого підприємництва та суддів найнижчої ланки. Зокрема, ми не бачимо в цьому списку міністрів чи хоча б їх заступників, найвищих чиновників Адміністрації Президента України та інших вищих органів влади.

Для порівняння з результатами роботи НАБУ: із загальної кількості направлених у 2018 році всіма правоохоронними органами до судів обвинувальних актів про корупційні злочини майже три чверті – 1 656 (74,4%) складені слідчими поліції, 396 (17,8%) – прокуратури, у тому числі військової – 82 (3,7%), 165 (7,4%) – Служби безпеки України, 9 (0,4%) – органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. Тому, органами прокуратури у 2018 році направлено до суду всього 396 обвинувальних актів, з них 45 – слідчими центрального апарату ГПУ.

Окрім того, слід також звернути увагу й на ту обставину, про яку саме «корупцію» в цих обвинувальних актах ішла мова. Так, за категоріями в скерованих всіма правоохоронними органами до суду обвинувальних актах про корупцію найбільше кримінальних правопорушень – це привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – 1 733 (або 47,1%), тобто, майже половина, а ось одержання неправомірної вигоди службовою особою – лише 691 (або 18,8%), зловживання владою та службовим становищем ще менше – 277 (або 7,5%), а також зловживання впливом – 270 (або 7,3%). Тобто, якщо говорити саме про «хабарників» із числа притягнутих корупціонерів до кримінальної відповідальності, то ще раз треба наголосити, що стосовно них направлено до суду лише 691 обвинувальний акт, але й ці цифри не можуть бути об'єктивними до тих пір, доки цю кваліфікацію не буде підтверджено обвинувальним вироком суду [5, 6].

Так, у дійсності, за ознаками корупційних діянь судами в 2018 році визнано винними всього 2 565 осіб (проти 2 400 у 2017 році), але із них набрали законної сили судові рішення стосовно лише 994 осіб (до речі, проти 2 178 у 2017 році, що було більше ніж удвічі). З цієї кількості лише 766 осіб (проти 1 692 у 2017 році) було засуджено до різних видів покарання, але і з цього числа до позбавлення волі засуджено лише 53 особи. О це і є справжній результат роботи всіх правоохоронних органів та прокурорів по боротьбі із корупцією. Більшість же засуджених за так звані «корупційні діяння» отримали покарання у вигляді штрафу, що свідчить або про мізерні суми доказаної в суді

неправомірної вигоди та невеликі суми доведених матеріальних збитків, або про недостатню переконливість зібраних доказів винуватості засуджених осіб, що конче потрібно аналізувати окремо, для чого потрібні достатній час і повний доступ до всіх судових вироків [7].

До цього треба додати й дані про кількість виправданих судами в таких злочинах осіб у 2018 році, яких налічується 66, що, знову ж таки, більше ніж у 2017 році (58) [8].

Можемо зробити висновок, що виходячи із наведених вище статистичних даних МВС, Генеральної прокуратури, Верховного суду України не складно зрозуміти чому саме статистичні показники суспільної думки щодо діяльності правоохоронної і судової системи по детермінації злочинів у сфері службової діяльності пов'язаних із корупцією є настільки низькими, і чому індекс сприйняття корупції в Україні, за даними глобальної антикорупційної неурядової організації Transparency International є таким негативним, а прогрес щодо підвищення у рейтингу мізерним.

Наведені статистичні дані також ілюструють, що найголовніший чинник боротьби із корупцією – «культура та бажання населення України викривати корупціонерів» майже відсутній. І відсутній не тому, що населення «залякане», а здебільшого тому, що населення України та юридичні особи резиденти і нерезиденти звикли вирішувати проблемні питання шляхом передачі неправомірної вигоди чиновникам, а не законним шляхом. Важливо зосередити увагу на формуванні кримінально-правової свідомості [9, с. 201]. Таким чином, можна прийти до висновку, що уся система державної влади не має дієвих інструментів боротьби із корупцією. Окрім того, вказані вище проблемні питання роблять інститут викривачів, нещодавно створений і передбачений Законом України «Про запобігання корупції» неефективним та штучним.

Наведені дані свідчать про максимальний рівень латентної службової злочинності, про укриття правоохоронними органами тяжких і особливо тяжких службових корупційних злочинів, про навмисне викривлення та приховування дійсного кримінологічного стану службової злочинності.

Водночас за роки незалежності українське суспільство здобуло свій правовий інтелект і добре відчуває відсутність дієвих реформ, відсутність дієвого очищення влади від корупції, що відображено в результатах незалежних, анонімних опитувань наведених вище.

Підсумовуючи, можна сказати, що до тих пір поки суспільство саме не стане на сторону боротьби із корупцією і не отримає сталу внутрішню правову культуру, про перемогу над корупцією говорити не можна. Україну чекає ще багато років тернистих реформ проб та помилок на шляху до правової держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шило С.М. Кримінологічні напрями запобігання корупції в Україні. Підприємництво, господарство і право. 9/2019. С. 237–242.
2. Індекс сприйняття корупції-2020. Transparency International. 2018. URL : [https:// http://cpi.ti-ukraine.org/#/](https://http://cpi.ti-ukraine.org/#/).
3. Корупція у повсякденному житті українців: За що даємо хабарі? Кому і чому? Фонд «Демократичні ініціативи» імені Льва Кучеріва. 2017. URL: <https://dif.org.ua/article/koruptsiya-u-povsyakdennomu-zhitti-ukraintsiv-za-shcho-daemo-khabari-komu-i-chomu345654>.
4. Корупція в Україні. Експрес аналіз за результатами опитування. Економічна правда. 2018. URL : <http://www.epravda.com.ua/>.
5. Статистичні дані Міністерства внутрішніх справ України https://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm/.
6. Статистичні дані Генеральної прокуратури України <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.
7. Судова статистика https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.
8. Баганець Олексій Васильович, Тенденції і протидія злочинності Аналіз загального стану злочинності в Україні за 2018 рік (у порівнянні зі статистичними даними за 2013–2017 роки). URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tendentsiyi-i-protydiya-zlochynnosti-analiz-zagalnogo-stanu-zlochynnosti-v-ukrayini-za-2018-rik-u-porivnyanni-zi-statystychnymy-danymy-za-2013-2017-roky-2/>
9. Корнякова Т.В., Юзікова Н.С. Кримінально-правове виховання-підґрунтя розвитку правової сучасної держави //Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2017. – Спецвипуск – С. 200 – 214